

Maliye Çalışmaları Dergisi

Journal of Public Finance Studies

DOI: 10.26650/mcd2023-1267697

Araştırma Makalesi / Research Article

Beklenti ve Etkileri ile Vergi İndirimleri: Senaryo Örnekleri

The Expectations and Effects of Tax Cuts: Scenario Examples

Funda KARAKOYUN¹

¹Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Bölümü, İzmir, Türkiye

ORCID: F.K. 0000-0001-8388-1533

Corresponding author:

Funda KARAKOYUN,
Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Meslek
Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Bölümü,
İzmir, Türkiye
E-mail: funda.karakoyun@deu.edu.tr

Submitted: 19.03.2023

Revision Requested: 05.05.2023

Last Revision Received: 10.05.2023

Accepted: 10.05.2023

Published Online: 22.05.2023

Citation: Karakoyun, F. (2023). Beklenti ve etkileri ile vergi indirimleri: senaryo örnekleri. *Maliye Çalışmaları Dergisi-Journal of Public Finance Studies*, 2023; 69, 129-145.
<https://doi.org/10.26650/mcd2023-1267697>

ÖZ

İşletmelerin finansal yapılarını desteklemek için vergi türlerinde çeşitli teşvikler düzenlenmektedir. Vergi planlaması yapan mükellefler için bu teşvikler karar etkisi oluşturur. Mevzuatta vergi indirimi olarak yer alan düzenleme mükellefte vergi yükünün azalması algısı ve beklentisi olarak görülmektedir. Literatürde vergi indiriminin üretim, istihdam, yatırım kararları üzerinde olumlu etkisi ele alınarak mükelleflerin özellikle kriz dönemlerinde desteklenmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Mevzuatta amacı teşvik olan düzenlemelerin uygulama sonuçlarında yoruma ve tartışmaya açık hususlar içermesi bakımından vergi indirimi müessesesi inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada vergi indiriminin uygulamada mükellefe yansımaları iki örnek ile senaryo edilmiştir. Kira gelirleri ve kar dağımı stopaj oranlarında yapılan indirimin vergi borcunda meydana getirdiği değişim hesaplanmıştır. Buna göre, mükellefin beklentisi ile gerçekleşen vergi ödemesi karşılığında farklılık değerlendirilmektedir. Kira stopaj oranı indiriminde mülk sahibinin vergi borcu yükselmiştir. Kar payı stopaj indirimi neticesinde ise vergi yükünü azaltmak değil ancak, esasen vergi ertelemeye ilişkin bir etki doğmaktadır. Uygulama sonuçları vergiye tabi gelir dilimlerine göre değişiklik göstermekle birlikte oranlar değiştiğinde yeknesak vergi yükünün artması ya da azalması şeklinde yorumlamanın eksik bir değerlendirme olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi İndirimi, Kira Stopajı, Kar Dağıtım Stopajı, Mükellef Hukuku, Vergi Senaryoları

ABSTRACT

Various incentives are organized in different types of taxes to support the financial structures of enterprises. These incentives impact decisions for taxpayers planning taxes. The regulations that are included in legislation as tax deductions are seen as the perception and expectation of a decrease in taxpayers' tax burden. The literature has discussed the positive impact of tax incentives on production, employment, and investment decisions and emphasized the importance of supporting taxpayers, especially in times of crisis. In terms of regulations with the purpose of providing incentives in legislation containing issues that are open to interpretation

and discussion regarding the implementation results, this study takes tax deductions as the subject of examination. This study presents scenarios on how tax deductions reflect onto taxpayers in practice using two examples and calculates the change in tax liability caused by a reduction in the withholding tax rates for rental income and profit distribution. Accordingly, the study evaluates the difference between taxpayers' expectations and the actual tax payment. Tax liability for property owners is seen to increase because of reducing the rent withholding tax rate. The tax burden is seen to not get reduced as a result of the dividend withholding tax deduction; however, an effect is seen to occur mainly related to tax deferral. Although the implementation results vary according to the taxable income brackets, to interpret the uniform tax burden as increasing or decreasing when rates change would be an incomplete assessment.

Keywords: Tax deduction, Rent withholding, Profit distribution withholding, Taxpayer law, Tax scenarios

EXTENDED ABSTRACT

As units that exist to maximize their profits, enterprises want to make the most optimal use of the support offered to them. The desire to reduce the tax burden within the framework of legal regulations is part of the nature of commercial life. When viewed based on the state's macro-plan, the economic function of taxes and the encouragement of employment, investment, and production areas coincide with this desire. This article evaluates the extent to which the discounts provided within the framework of tax support meet taxpayer expectations when implementing these plans, as well as the success of the tax system and taxpayer law. In practice, how tax reductions reflect onto taxpayers will impact perceptions and decisions. The positive effect of a change in the tax burden serves the functional objectives of the tax while meeting taxpayers' expectations.

This study analyzes and evaluates the reflections of a change in tax deduction rates on the final tax burden using practical examples. The study uses two examples to calculate the change in tax liability caused by a reduction in the withholding tax rates for rental income and profit distribution. The tax liability for property owners increased as a result of a reduction in the withholding tax rate for rents. As a result of a dividend withholding tax deduction, the tax burden was not reduced, but an effect was found mainly related to tax deferral. Although the application results vary according to the taxable income brackets, to simply interpret the uniform tax burden as increasing or decreasing when rates change is thought to be an incomplete evaluation.

The study takes the regulations regarding protection for certain income groups in the fight against the COVID pandemic, economic crisis, and inflation as its subject using two scenarios. Here, these scenario examples are used to explain how legal regulations that are seen as a loss of the treasury to the detriment of the fiscal administration do not actually result in a loss in terms of either the tax base or the amount of taxes collected.

For example, the real person (A) obtained a monthly net rent of 15,000 TL on 1/1/2020. (A) has no income apart from the other six income items subject to income tax. (A) prefers the lump sum expense method. Accordingly, the path followed for the tax base and calculated tax for the March 2021 annual income tax return is as follows:

Gross rental income is $15,000 / 0.90 = 16,660.67$ TL.

5 months (August 1-December 31) of gross rental income is $16,660.67 \times 5 = 83,333.35$ TL.

Tax base is $83,333.35 - 12,500.00$ (15% lump sum expense) = $70,833.35$ TL (the 27% tax bracket).

Calculated tax is $(70,833.35 - 49,000) \times 0.27 = 14,595.00$ TL.

Provision of the transaction is $1,660.67 \times 5$ months = $8,333.35$ TL.

$83,333.35 \times 0.10 = 8,333.35$ TL.

The taxpayer's tax liability with the reduction of income tax withholding to 10% is

14,595.00 TL for the amount transferred to the Treasury,
8,333.35 TL for the amount transferred early with the legal arrangement,
and 6,261.65 TL is then subsequently paid in 2 installments.

The calculation regarding the tax liability of the taxpayer is as follows if the 20% application continued before the legal regulation regarding the 10% withholding tax deduction.

The calculation regarding the taxpayer's tax liability is as follows if the 20% application continued before the legal regulation regarding the 10% withholding tax deduction.

Gross rental income is $15,000 / 80 = 18,750.00$ TL.

The 5 months (August 1-December 31) of gross rental income is $18,750 \times 5 = 93,750.00$ TL.

A 15% lump sum expense is $93,750.00 \times 0.15 = 14,062.50$ TL.

The tax base is $93,750.00 - 14,062.50$ (15% lump sum expense) = $79,687.50$ TL (This corresponds to the 27% tax bracket.)

The calculated tax is $(79,687.50 - 49,000) \times 0.27 = 16,985.63$ TL.

The 20% withholding tax on 5 months of gross rental income is $93,750 \times 0.20 = 18,750.00$ TL.

The taxpayer has a receivable from the state of 16,985.63 TL of calculated tax,

The taxpayer's receivable tax refund is 1,764.37 TL.

For the period of 2020, the enterprise does not benefit from the exemption due to being a workplace subject to declaration, as its rent exceeds 49,000 TL. Provided that the net rent remains constant, and the net rent amount is written in the lease contract, the tax withholding rate reduced as a result of a reduction in the withholding rate arising from rental income is indirectly imposed on the property owner.

As seen in the example above, when a 10% withholding tax is applied, the property owner taxpayer must pay 6,261.65 TL in taxes, while when applying the 20% withholding tax, a receivable tax refund of 1,764.37 TL is generated. By reducing the withholding tax rate, the property owner does not receive a refund, a total tax cost of 8,026.02 TL is incurred as a tax payment, which is greater than the 6,261.65 TL in taxes.

The other scenario example the study has prepared occurs under the title of discount on income tax dividend withholding tax. Using the regulations that occurred in the legislation, a dividend withholding tax reduction from 15% to 10% is seen as a tax reduction advantage for businesses; however, this also brings up the comparison of the dividend/attendance fee payment. In the calculation-based assessment, the remuneration received by the business partner as an attendance fee is seen to provide a greater tax advantage compared to dividends. This other scenario example also explains how the business data changes when the taxpayer's withholding tax rate is reduced from 15% to 10% (discounted). As a result of the study's calculations, the dividend to be set aside is seen to increase while the withholding tax rate decreases. As to how this reflects, the company provides financial support to its shareholders. However, compared to the 15% withholding tax rate, the tax refund is credited in cash or held on account in the following year's declaration period. The amount generated by the tax deduction results in a lower tax burden in a period earlier than the profit distribution stage, thus preserving money's purchasing power against inflation. In this case, the effect is not to reduce the tax burden but to simply defer it.

1. Giriş

Küresel olaylara duyarlı olarak değişen ekonomik koşullar verginin esnekliğini kaçınılmaz kılmaktadır. Kriz dönemlerinde rekabet gücünü sürdürme ve geliştirme becerisine önemli bir katkı sağlaması için işletmelere vergi kolaylıkları tanınmaktadır. Mevzuatımızda yer alan etkin bir teşvik aracı vergi indirimidir. Devlet için vergi harcaması niteliğinde makro planda yer alan düzenleme, mükellef için de ekonomik varlığını sürdürmede mikro planlamanın önemli bir unsuru olmakta ve vergilemenin farklı aşamalarında düzenlenebilmektedir.

Vergilemenin ekonomik ve teknik amacındaki lafzi hükümle uygulamada karşılaşılan ruhunun bütünlük arz etmesi gereği vergi indiriminde ele alınmaktadır. Vergi oranında indirim yapıldığında, mükellef bu değişimi öncelikle vergi yüküne yansıyan azaltıcı bir unsur olarak değerlendirmektedir. Bu öngörü finansal plan ve mali kararlarda etki gücüne sahiptir. Bu sebeple, ekonomik koşullar ile birlikte vergi yasalarında meydana gelen değişikliklerde mükellef hukuku da temin edilmelidir. Hukuk güvenliği, öngörülebilirlik, belirlilik gibi ilkelerden uzaklaşılması vergi memnuniyeti sağlayan düzenlemelere karşı mükellefte güvensizlik oluşturacaktır. Nitekim, vergi uyumunun artması beklentisi ile mükellefin vergi desteği beklentisi arasında en optimal buluşma vergi sisteminin başarısını da olumlu etkileyecektir.

Çalışmamızda uygulama örneklerinin açıklanması öncesinde vergi indiriminin piyasalara etkisi ve Türk Hukukunda vergi indirimine ilişkin bazı düzenlemeler, mükellef hukukuna da yer verilerek incelenmiştir. Özellikle vergi indirimi olarak yapılan bazı düzenlemelerin uygulamaya yansımalarını göstermek üzere özgün hesaplamaları içermektedir. Örnek olaydan hareket ile vergi oranlarındaki indirimin vergi borcunda meydana getirdiği değişim hesaplamalarda yer almaktadır. İndirim ile sağlanan kazanımda mükellef beklentisi ve memnuniyeti yanı sıra devletin makro planına da olumlu etki sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Vergi İndiriminin Ekonomi ve İşletme Finans Yapılarına Etkileri

Vergilemenin iktisadi etkileri temelinde yapılan çalışmalarında Laffer, vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkide; vergi oranlarında bir azalmanın vergi gelirlerini arttırabileceği yaklaşımıyla vergi etkisini açıklamıştır. Vergilerin piyasa başarısına olumsuz etkilerinin tartışıldığı iktisadi yaklaşımda vergi ödeyenlerin sayısal ve nisbi olarak düşük olması (vergi tabanının darlığı) ile buna bağlı olarak mevcut vergi mükelleflerinin vergi yükünün yüksekliğinin kamu kesiminin ekonomiye olumsuz müdahalesinin bir sonucu olarak görülmektedir. Bununla birlikte, malların fiyatı, firma karları ve yatırımları, bireylerin daha fazla gelir elde etmek amaçlı çalışma arzularının ön plana çıkması nihayetinde üretime olumlu katkı sağlayacağı boyutları ile incelendiğinde vergi indirimlerinin ekonomi üzerinde birden çok etkisinden söz edilir (Çelik, Tunç ve Kaya, 2013, s. 29-30).

Gelir, sermaye ve temettü üzerinde vergi oranı indirimleri arz yönlü vergi indirimlerine örnek olarak gösterebilmektedir. Farklı ülke örneklerinde yapılan çalışmalar ışığında veriler incelendiğinde sermaye kazançlarına uygulanan vergi oranlarındaki azalışlar bu kazançlar üzerinden elde edilen vergi gelirlerinde yüksek artışlar sağlamıştır. IRS (Internal Revenue Service) periyodik olarak vergi gelirleri ile ilgili olarak çok önemli ayrıntılar sağlayan “gelir istatistiği” olarak da Amerika Birleşik Devletleri’nde yayınlanan dökümanda vergi oranlarını %70’lerden %28’lere indirdiği dönemde yüksek gelir grubunda istenilen oranda vergi geliri elde edilebilmiştir. Bu bakış çerçevesinde düşük vergi uygulaması ile vatandaşların vergi bilinci ve sorumluluğunun gelişmesi, kayıtdışılığın önlenmesinin de etkileri şeklinde açığa çıkmıştır (Çukurçayır, 2011, s. 331-333).

Vergi oranlarındaki bir değişiklik ekonomik değişimi ve değişkenleri de etkilemektedir. Ülkenin tasarruf hacmini, ekonomik kalkınma, kaynak ve gelir dağılımı, yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmede ya da ülkede yerleşik firmaların uluslararası rekabet gücünü ne yönde etkilediği hususları da vergi yapısı içinde incelenmektedir (Ay ve Haydanlı, 2017, s.137-138).

Vergi yapısı bakımından ülkemiz değerlendirmesinde dolaylı vergilere odaklanması, servet üzerinden alınan vergilerin çok düşük düzeyde olması, stopajın yaygın biçimde uygulama alanı bulması, değişik isimler altında sıklıkla yapılan afların çıkarılması vergi adaletinden uzaklaştıran yapısal sorunlar olarak belirtilmektedir (Güngör, 2016, s.135).

Vergide adalet etkinlik ikileminde mikro planda olan mükellef ile makro planda olan devlet arasındaki beklentilerin yansımaları farklıdır. Arz Yanlı İktisat'ın ekonomi politikası olarak temel felsefesi, kişisel tasarruflarla firma yatırımlarını harekete geçirmek için vergi teşviklerinin kullanılması yönündedir (Doğan, 2006, s.270). Vergisel düzenlemeler karşısında mükellef, uygulamanın olası etkilerini göz önünde tutmak suretiyle izleyeceği politikaları belirlemeye çalışır. Tüketim, üretim, tasarruf, yatırım, finansman, ithalat, ihracat ve diğer ekonomik kararlarında vergileme mükellef tercihlerini etkilemektedir. GÜdülen amaç ve mevcut ihtiyaçların düzeyine, ikame imkanlarına yasal düzenlemelerin yapısına bağlı olarak mükellef kararları ve tercihleri değişebilir (Akdoğan, 2016, s.204). Vergileme piyasalar üzerinde bozucu etkileri doğururken iktisadi etkinlik üzerinde de yansımaları olmaktadır. Vergi indirim politikalarının ülke ekonomisi üzerindeki emek arzı, yatırımlar, ekonomik büyüme ve tasarruflar üzerinde etkileri direk veya dolaylı olup, mükellefin sosyo-ekonomik davranışının ise temel belirleyicisidir. Bu nedenle başarılı vergileme stratejilerinin izlenmesi esasen devletin makro planlarına ulaşmasında etkindir (Seçilmiş ve Didinmez, 2016, s.221-222).

Yüksek vergi yükü karşısında vergi kaçırmaya yönelen tutum ve davranışın vergi indirimi ile üretim odaklı hareket eden mükellef uyumuna dönüşmesi beklenmektedir. Nitekim, 1970'li yıllarda yüksek oranlı vergi yükü ve yüksek enflasyon özel yatırım harcamalarını azaltıcı bir etki meydana getirerek, ekonominin verimlilik oranını düşürmüş, istihdam hacmi üzerinde de olumsuz etkilere neden olmuştur (Doğan, 2006, s.257). Dünyada yaşanan makroekonomik sorunlara karşı arz yönlü iktisat yaklaşımında ekonominin temel sorunu arzıdır. Vergi indirimleri orta ve uzun vadede toplam piyasa üretimini artıracak ve bu artışa bağlı olarak toplam vergi gelirleri de artacaktır (Güngör, 2016, s.134). Diğer taraftan, klasik iktisadi düşüncede tam rekabet piyasası idealinde piyasa başarılıdır. Fiyatın marjinal maliyetten büyük olduğu, etkin üretim düzeyine erişimde piyasanın başarısız olduğu, gelirin yetersiz olduğu, tekelleşme eğilimi ile piyasa dengesinin bozulduğu (Saraçoğlu ve Gümüş, 2017, s.66-80) durumlarda devlet müdahalesi kaçınılmazdır.

Keynezyen dönemle birlikte vergilerin mali olmayan fonksiyonları da ortaya çıkmıştır. Vergi yoluyla ekonomiye müdahale etmenin çok çeşitli yolları arasında vergi artışları veya indirimleri yoluyla ekonomiye müdahalede bulunmak yer almaktadır (Ay ve Haydanlı, 2017, s. 141-146). 1920'li yıllarda Mellon, 1960'lı yıllarda Kennedy ve 1980'li yıllarda da Reagan tarafından uygulanan vergi indirimleri ile vergi gelirlerinin artırılabilceği görüşleri büyük ilgi görmüştür. Özellikle 1980'li yıllarda, Arz-yönlü İktisatçıların savunduğu vergi indirimi politikaları ABD'de en kapsamlı şekilde uygulanmış ve ekonomik alanda pek çok olumlu gelişmeler elde edilmiştir (Armağan, 2007, s. 227-252). Üretim faktörlerinin küresel hareketliliği ile birlikte vergi sisteminin ekonomik analizinde etkinlik ilkesi ön plana çıkmıştır. Mobilitesi yüksek üretim faktörleri üzerindeki vergi yükü oranlarını düşürerek vergi rekabeti sağlayan ülkelerin vergi tabanı genişlemiştir (Ay ve Haydanlı, 2017, s. 141-146).

Türkiye özelinde, vergi yükü arttırılarak ödemeler dengesini düzeltme ya da vergi yükünü azaltarak iç piyasada talep artışına yol açacak şekilde teşvik politikaları uygulanmaktadır. Kriz dönemlerinde, harcama vergilerinde (ÖTV ve KDV) yapılan indirimin öncelikle otomotiv sektörü olmak üzere, beyaz eşya, mobilya ve inşaat sektörlerinde satışları ve/veya üretimlerini arttırıcı etkiye sahip olduğu yönünde yapılan çalışmalar ve analiz bulguları yorumlanmıştır. Buna göre, bilhassa 2008 küresel krizin olumsuz etkilerinin aşılması amacıyla uygulanan vergi indirimleri ile otomobil pazar payı kriz öncesi dönemlerin üzerine çıkmasına katkı sağlamıştır (Arac, 2022, s. 52-64).

Vergi etkisi değerlendirilirken mevzuattan kaynaklı yapısal sorunlar da bu değerlendirmenin bir parçası olmaktadır. Kanun lafzı tartışmalı, çok fazla alt düzenlemeye bağlı yorum karmaşası ikilemler oluşturmakta ise ekonomik hareket kabiliyetinde de çekince oluşacaktır. Çünkü mükellefler için esas olan reel vergi yükünün kendilerine olan etkisidir. Bu çerçevede bir vergi reformunun başarısını analiz etmek için kullanılan temel ölçüt değişiklik sonrası gözlemlenen bulguların beklenen çıktılarla örtüşme derecesidir (Seçilmiş ve Didinmez, 2016, s.213).

Türkiye’de 1994 yılında yaşanan ekonomik krizin etkilerinin azaltılması ve vergi gelirlerini artırılması amacıyla alınan kararlar doğrultusunda vergi oranlarının düşürüldüğü görülse de çıkarılan ek vergilerin etkisiyle mükelleflerin üzerindeki vergi yükü hissedilir şekilde artırılmıştır (Armağan, 2007, s.233).

Yasa ile getirilen düzenlemede lafzı olarak vergi oranı indiriminden bahsederken tatbik edildiğinde vurgusu hakkaniyet algısını olumsuz etkiliyorsa mükellefin vergi psikolojisinde olumsuz etki oluşturacaktır. Davranışsal İktisat Perspektifinden örneğin KDV Reformunun Analizi yapılırken Tomer metodolojisi çerçevesinde; yatırımların teşvik edilmesi, ihracatın geliştirilmesi, sanayi üzerindeki vergi yükünün azaltılması ve enflasyonist baskının önlenmesi hususları vurgulanmıştır. Bu durum KDV’ de üretim-perakende zincirinin çeşitli aşamalarına yansımaktadır. Ülkemizde hedef sanayicinin vergi yükünü azaltmak amacıyla yapılan oransal indirimde algılanan vergi yükü ile fiili vergi yükünün farklılaşması sonucunda gözlemlenen başlangıçta tespit edilen sorunların aşılması ancak geçici süre ile telafi edici usullere izin vermiş olmasıdır (Seçilmiş ve Didinmez, 2016, s.221-222).

3. Türk Vergi Hukukunda Vergi İndirimine İlişkin Bazı Düzenlemeler

Bazı niteliklere sahip mükelleflerin vergilendirilebilir gelirleri üzerinden belli tutarlarda ek-siltmeler yapılması vergi indirimi olarak kabul edilmektedir. Vergiye uyumlu mükellef indirimi de vergisini düzenli ödeyen vergiye gönüllü uyumu yüksek olan mükellefler bakımından ödül mahiyetindedir (Avcı,2020,s.227).

Vergi uyumunun vergi tahsilatı etkinliğini arttıracığı temelinde mevzuatımızda vergiye uyumlu mükellef indirimi şeklinde müessese düzenlenmiştir¹. Tahakkuk esasına dayalı vergi indirimi sıkça söz konusu olan vergi aflarının yaratmış olduğu adaletsizlik ve eşitsizliğin önlenmesi noktasında önemli bir düzenleme olarak görülmüştür. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de verginin zamanında ve doğru miktarda ödenmesini sağlama amacı ile bu ve benzer müesseseler mükellefi ödüllendirme yaklaşımındadır. Diğer taraftan, af kanunlarıyla eleştiri konusu edilen adaletsiz uygulamaların önüne geçilmek amacıyla yapılan düzenlemenin usul ve esasları yine vergi adaleti ve eşitliği ilkeleri bakımından eleştiri alan görüşleri barındırmaktadır. Nitekim, vergiye uyumlu mükelleflere sağlanan vergi indirimi uygulamasından faydalanılamaması sonucu

1 23.02.2017 tarihli ve 6824 sayılı Kanun 4.madde.

doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen mahkeme kararlarında düzenlemeden yararlanılmasını önleyici kısıtların bu düzenlemenin amacına aykırı düşeceği şeklinde gerekçe açıklanmıştır (Kırsacık, 2020).

Farklı vergi aşamalarına konu edilen indirim müessesinin bir çalışması da tahsilata ilişkin olarak hazırlanmıştır. Uygulamaya geçilememiş tahsilata dayalı erken ödeme olarak yer alan düzenleme 1.10.1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun metni, mükelleflere erken ödeme indirimi olarak vergi avantajı sağlanması amacıyla tasarlanmıştır. Bu kapsamda kanuni ödeme süresinden önce ödenen amme alacağı için uygulanan erken ödeme indirimi farklı oran ve vade tarihleri belirlenerek aşağıdaki gibi planlanmıştır.

- 1 aya kadar yapılacak erken ödemelerde aylık % 5,2
- 4 aya kadar yapılacak erken ödemelerde aylık % 4,9
- 7 aya kadar yapılacak erken ödemelerde aylık % 4,7
- 12 aya kadar yapılacak erken ödemelerde aylık % 4

4179 sayılı Kanun ile 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun md. 116 hükmünden sonra gelmek üzere ek madde ve 396 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliğde erken ödeme indirimi uygulamasına ilişkin esas ve koşullar ayrıca izah edilmiştir (Resmi Gazete, 2010).

Kanun hükmünün uygulamaya geçilmemiş olma nedenleri aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir.

Tahsile bağlı erken vergi ödemelerinde; mevzuatta sabit kılınan belli oranlarla mükellefi sınırlamak erken ödeme indiriminden beklenen faydayı hazineye sağlamamış olabilir. Ancak, ekonomik koşullar gözetilerek vergide esneklik ilkesinin bir gereği uygulamanın fayda maliyet analizi yapılabilir. Bilhassa ekonomik kriz dönemlerinde işletme yatırımlarına sağlayacağı finansal destekle elde edilen vergi gelirinde artış öngörülmektedir. Vergi harcamasının mükellefte oluşan yüke kıyasla hazineye sağladığı katkısının dolayısıyla kamusal faydanın daha fazla olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, mükellefin ödeme yaptığı tarihteki ekonomik ve finansal parametrelerin dikkate alınarak (merkez bankası döviz kurları, banka faiz oranları nispetinde vb) vergi indiriminin yapılması beklenen vergi tahsilatı artışını olumlu etkileyecektir. İndirim sağlanmasında idari bürokratik işlemler ve kısıtların azaltılması otomatik ödeme sistemlerinin işlevsel kılınması indirim işlemi uygulamasını kolaylaştırılabilir. Bu düzenlemelerde diğer önemli bir husus, yürütmenin gelecekteki ekonomik koşulları öngörerek, vergilemenin alt üst oran sınırlarını belirlemesi, kamu bütçesinin planlanmasında keyfiliğin önlenmesi ve vergide uygunluk ilkesinin göz ardı edilmemesidir.

Vergi mevzuatımızda yapılan incelemede vergi indirimi ve ertelenmesi olarak bir tanım yapılmamış ancak uygulama kapsamına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu kapsamda indirimin hasılat ya da kazançtan yapılıyor olması, getirilen sınırlandırmalar, diğer kanunlarda yapılan düzenlemeler beraberinde konunun yorumlanması mükelleflerin ekonomik tercihlerini değiştirecek olması dikkate alınacak hususlardır (Bıyık ve Kıratlı, 2000, s.552).

Vergi indirimi gibi ertelenmesinde de mali amaca ulaşılması uygulamanın doğurduğu sonuçlar önemlidir. Çalışmanın örnek uygulamasında görüldüğü üzere vergi indirimi olarak yer alan düzenlemeler bazı durumlarda mükellefe vergi ertelenmesi sonucu doğurmaktadır.

Vergi indirimine benzer şekilde ertelemeden makro ve mikro planda beklenen hedefler aşağıda şekilde belirlenir. (Özden, 1999, s.121-123).

- Kamu alacağının tahsili kolaylaştırmak ve hızlandırmak,
- Bütçenin cari ve gelecek dönemlerde denkliliğini sağlamak,

- Enflasyon ve kredi maliyetlerinin yüksek olduğu zamanlarda yatırımcı ve ihracatçıya finansman desteği sağlamak,
- Bölgesel kalkınmada selektif politikalarla stratejik sektörlere etki etmek,
- Borca batık işletmeler için ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasında kaynak temin etmek,
- Mücbir sebepler halinde verginin sosyal amaçlı işlevini sağlamak.

Vergisini tam ve zamanında ödemek isteyen ancak ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalarak ödeme gücünü çeken mükelleflerin vergiye uyumlu mükellef indirimi müessesinden uygulamada ne ölçüde faydalanabildiği tartışılmaktadır. Vergi yükümlülüğünü tam ve zamanında yerine getiren mükellefler yanında işletme yönetiminde finansal sıkıntı içinde olan mükellefler için vergi indiriminden faydalanma koşullarının anlaşılır ve uygulanabilir olması tartışmaya açıktır. Çünkü tahakkuk esaslı vergi indirimi müessesesinden faydalanma koşulları incelendiğinde, ilgili dönem vergi beyannamelerinin kanuni süresi içerisinde verilmiş ve bu beyannameler üzerine tahakkuk eden vergilerinde kanuni süresi içerisinde ödenmiş olması, ikmalen, re'sen veya idarece yapılmış bir tarhiyat bulunmaması, vergi indiriminin hesaplanacağı beyannamenin verildiği tarih itibarıyla vergi aslı (vergi cezaları ile fer'i alacaklar dâhil) 1.000 TL'nin üzerinde vadesi geçmiş borcunun bulunmaması (Türkey, 2021) şeklinde kısıtlar yer almaktadır. Oysa meslek örgütlerinin beklentisi vergisini düzenli beyan edip ödeyen vergi mükelleflerinin daha çok korunması ve teşvik edilmesi yönündedir. Düzenleme kapsamında ise tarhiyatın engel olduğu bir haktan mükellef yararlanamamaktadır. Vergilemede eşitlik ilkesi çerçevesinde ele alınan bu kısıt (Sağır, 2019, s.51-56) ve bahse konu diğer kısıtlar bilhassa ekonomik kriz döneminde ve günümüz ekonomik güçlükler ile karşı karşıya kalmış firmaların gerçekliği ile değerlendirildiğinde kanunun amacını uygulamadan uzaklaştırmaktadır. Vergilemenin kolaylaştırılması prensibi ile çelişen bu uygulamanın sebebi anlaşılabilir değildir.

3.1. Vergi İndirimi ve Mükellef Hukuku

Mükellef odaklı vergi sistemi, ödevlerini yerine getiren mükelleflerin, mağdur edilmediği, aksine ödüllendirildiği bir sistemi işaret eder (Kolotoğlu, 2022, s.21). Vergi, mükellefler için psikolojik ve sosyal boyutları olan bir ödevdir. Vergi yükü ağırlaştığında oluşturduğu tazyik ile vergiyi reddetmek isteyen mükellefleri vergiye uyum sürecine dahil etmek için yapılan düzenlemelerde vergi indirimlerinin önemli ve olumlu katkısı beklenir.

Ekonomik kriz dönemlerinde işletme finans yapılarının daha fazla dalgalandığı, nakit sıkıntısı ile karşılaştığı, sermaye kaybı ile küçülmek durumunda kaldıkları dönemlerdir. Özellikle bu dönemlerde vergi desteği beklentisi olan mükellefler vergi ödevini daha fazla yük olarak hissederekler. Ülkemizde yaşanan covid-19 ve ekonomik kriz sürecinde kurum zararlarına karşı vergi planlaması yapılırken matrah aşındırma, şirket karlarını başka ülkelere aktarma yönünde girişimlere karşı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Matrah Aşındırması ve Kar Aktarımı (BEPS) Eylem planları ile önlemler alınmaya yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak devlet alacağını korumaya yönelik bu düzenlemeler mükelleflerin finansal yapılarını kısa sürede düzeltme yönünde çalışmalarla eş zamanlı sonuç vermesi mümkün görülmemektedir. Covid-19'un yaşanan küresel kriz ile birlikte hane halkı ve işletmelere yönelik ekonomik etkilerini azaltmaya ilişkin vergisel önlemler şu başlıklar altında özetlenebilir (PWC, 2020).

- Ücretler üzerinden uygulanan vergi ve sosyal güvenlik katkı paylarının kaldırılması veya ertelenmesi;

- Sağlık ve acil durum yönetimi ile ilgili sektörlerde çalışanların fazla mesai ücretleri için vergisel teşvikler sağlanması;
- Vergi iade süreçlerinin kısaltılması;
- Vergi beyan ve ödeme sürelerinin ertelenmesi;
- Geçmiş dönem verilerine dayalı olarak uygulanan geçici vergilerin ertelenmesi veya geleceğe yönelik tahminlerle düzeltilmesi;
- KDV ve ihracata alınan gümrük vergilerinin ertelenmesi;
- Tahsili mümkün olmayan alacakların kayıtlardan silinmesinin ve bunlara ilişkin KDV indiriminin kolaylaştırılması;
- Matrahın cari reel değeri yansıtmayabildiği (örneğin, emlak vergileri gibi) vergilerin ertelenmesi veya kaldırılması;
- Mali zararın ileriye taşınma sürelerinin uzatılması veyahut geriye yürütülmesine izin verilmesi.

Yapılan çalışmalar kapsamında yükümlülüklerde erteleme, yaptırımlarda esnetilme, vergi iade süreçlerinde hızlandırma vd. önlemlerin idari ve usuli önlemler olması yanında vergi politika değişikliklerini de içerdiği görülmektedir.

Vergi indirimi müessesesi, vergiye uyumlu mükellef sayısını arttırmak amaçlı yapılan yasal bir düzenlemedir. Vergi affından beklenen etkinliğin sağlanamaması nedeniyle vergi tahsilatını hızlandırmak, kayıtlı ekonomiyi arttırmak, vergi bilinci yüksek mükellefleri ödüllendirmek üzere yapılan düzenlemede esas amacın uygulamayı kolaylaştırmak olduğu belirtilmektedir (Avcı, 2020, s.227). Vergilerde indirimlerin, bu yolla vergi tabanının genişlemesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Güngör, 2016, s.133-147) Bu perspektiften incelediğimizde şirketlerin vergi hesaplamaları geçmiş dönem ile kıyaslandığında, indirimler istisnalar gibi matrahın belirlenmesinde önem arz eden teknik detayların fazlalığı matraha uygulanacak vergi oranı ile hesaplanan vergiden indirimlerin karmaşık hale gelmesi ile sistem vergilemenin temel ilkelerinden uzaklaşmış, mali müşavirler, gelir idaresi ile yargı mercileri dışında, mükellefin anlayıp kavrayabileceği bir alan olmaktan uzaklaşmıştır (Kutsal, 2022).

Mükellef hukukuna ilişkin uyumsuzlukların yargısal çözümünde ekonomik ve ticari hayatın doğası hukuki gerekçede önemli bir yer tutmaktadır. Anayasa Mahkemesinin bir kararında² vergi dava sürecine ilişkin detayları yer almasa da vergi yargısının indirimi ret gerekçesinin yasal dayanağı tartışılmaktadır. Somut olayda katma değer vergisinin belgelerde gösterilmesi, yasal defterlere kaydedilmesi ve indirim hakkının ilgili takvim yılında kullanılması şartlarının gerçekleşmediğine dayandırılan kararda KDV indiriminin yapılabilmesi için verginin sonraki aşamaya yansıtılması şartı kanunda yer almadığı halde idarenin resen tarh edilen KDV'nin indirim mekanizması bağlamında yüklenilen katma değer vergisi olmadığı gerekçelendirilmiştir. İthal ettiği emtianın gümrük kıymetlerini düşük gösterdiği gerekçesiyle "sonradan" ödenen verginin de fiyat mekanizması ile müşterisine yansıtmadığından mükellefin kendi fiiliyle sebep olduğu durum nedeniyle KDV indiriminin reddedilmesinin mülkiyet hakkını ihlal etmediği yönünde karar verilmiştir. Başvurucunun yapılan resen tarhiyatı af yasası ile ödediği yapılan tarhiyatta gerçekten kusurlu olup olmadığı da belli olmadığına ancak mükellefin kusuruna binaen kanunen hakkı olan indirimden mahrum bırakılması ekonomik ve ticari gerçekliğe aykırı değerlendirilmektedir (

2 Anayasa Mahkemesi (AYM), 4 Kasım 2022 tarihli RG, 2019/9692 Başvuru Numaralı Kararı.

Ergin, 2022). Nitekim, soyut ve genel belirlenmiş kurallara yargı ve idare uymak zorundadır. Diğer taraftan her somut olayın kendi özelliklerine göre değerlendirilmesi bakımından takdir yetkisini kullanan ve yorum yapan merciler arasında görüş farklılıkları genel seviyede kabul edilmektedir. Ancak mülkiyet hakları ihlali kısıtlarında mükellef hukukunun gözetilmesi beklenmektedir.

4. Senaryo Örnekleri

Vergi indiriminin işletme kararlarına etkisine dikkat çektiğimiz çalışmamızda kira gelirlerinde stopaj oranının %20'den %10'a düşürülmesinde ortaya çıkan farklılaşmanın mükellefe yansımaları aşağıda oluşturulan senaryo ile incelenmektedir. Diğer uygulama örneğinde gelir vergisi stopajı yüzde 15'den yüzde 10'a düşürülerek yüzde 5'lik oran indiriminin işletme finansmanına yansımaları değerlendirilmektedir.

4.1. Kira Stopajında Vergi İndirimi

31.07.2020 tarih ve 31202 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2813 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile kira ödemelerinde vergi kesintisi oranı %20'den %10'a indirilmiştir.

Maliye idaresinin aleyhine, hazinenin bir kaybı gibi görülen yasal düzenlemenin gerek matrah gerek tahsil edilen vergi tutarı bakımından esasen kayba konu bir sonuç oluşturmadığı hesaplamalarda açıklanmaktadır.

Örnek: Gerçek kişi (A) 1.01.2020 tarihinde aylık 15.000 TL net kira bedeli elde etmektedir. Gelir vergisine tabi diğer altı gelir unsurundan başka bir geliri bulunmamaktadır. Götürü gider yöntemini tercih etmektedir. Buna göre, Mart 2021 yıllık gelir vergisi beyannamesinde vergi matrahı ve hesaplanan vergi için hesaplamalar aşağıdaki gibidir.

Brüt kira geliri: $15000/0,90^3=16.660,67\text{TL}$.

5 aylık (1 Ağustos-31 Aralık) brüt kira geliri: $16.660,67 \times 5=83.333,35\text{TL}$.

Vergi matrahı: $83.333,35 - (12.500,00 \%15 \text{ götürü gider})=70.833,35\text{TL}$ (%27 vergi dilimine isabet etmektedir.)

Hesaplanan vergi: $(70.833,35-49.000) \times 0,27^4= 14.595,00 \text{ TL}$.

İşlemin sağlanması: $1660,67 \times 5 \text{ ay}=8333,35$

$83.333,35 \times 0,10= 8333,35$

Gelir vergisi stopajının %10'a indirilmesi ile Mükellefin vergi borcu:

14.595,00 TL → Hazineye intikal eden tutar için;

8333,35 TL → yasal düzenleme ile erken intikal eden miktar,

6.261,65 TL → sonradan 2 taksitle ödenen miktar.

3 Stopaj, brüt tutar üzerinden hesaplanmaktadır. Kira bedelinin %10'u stopaj kesintisine tabidir. Net kira bedeli üzerinden yapılan hesaplamada brüt tutarın elde edilmesi için net tutar 0,90'a bölünmektedir.

4 Gelir Vergisi Kanunu'nun 103'üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan gelir vergisine tabi gelirlerin vergilendirilmesinde esas alınan tarife, 2020 takvim yılı gelirlerinin vergilendirilmesinde esas alınmak üzere aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (gib.gov.tr).

22.000 TL'ye kadar %15

49.000 TL'nin 22.000 TL'si için 3.300 TL, fazlası %20

120.000 TL'nin 49.000 TL'si için 8.700 TL (ücret gelirlerinde 180.000 TL'nin 49.000 TL'si için 8.700 TL), fazlası %27

600.000 TL'nin 120.000 TL'si için 27.870 TL (ücret gelirlerinde 600.000 TL'nin 180.000 TL'si için 44.070 TL), fazlası %35

600.000 TL'den fazlasının 600.000 TL'si için 195.870 TL, (ücret gelirlerinde 600.000 TL'den fazlasının 600.000 TL'si için 191.070 TL), fazlası %40

Gelir vergisi % 10 stopaj indirimine ilişkin yasal düzenleme yapılmadan önceki durumu %20 uygulaması devam etmiş olması halinde mükellefin vergi borcuna ilişkin hesaplama aşağıdaki gibidir.

Brüt kira geliri $15.000 / 0,80 = 18.750$ TL.

5 aylık (1 Ağustos-31 Aralık) brüt kira geliri: $18.750 \times 5 = 93.750$ TL.

%15 götürü gider: $93.750, 00 \times 0.15 = 14.062,50$ TL.

Vergi matrahı: $93.750, 00 - (14.062,50 \%15 \text{ götürü gider}) = 79.687,50$ TL. (%27 vergi dilimine isabet etmektedir.)

Hesaplanan vergi: $(79.687,50 - 49.000) \times 0.27 = 16.985,63$ TL.

Brüt kira gelirinin 5 aylık tutarı üzerinden %20 stopaj

$93.750 \times 0.20 = 18.750,00$ TL. Mükellefin devletten alacaklı olduğu,

16.985,63 TL Hesaplanan vergi,

1.764,37 TL. Mükellefin vergi iade alacağı oluşmaktadır.

2020 yılı dönemi için, 49.000 TL'yi geçen kira nedeniyle beyana tabi işyeri olduğu için istisna dan faydalanmamaktadır.

Net kira sabit kalmak ve kira kontratında net kira tutarının yazılmış olması kaydı ile kira geliri kaynaklı stopaj oranında indirim uygulaması neticesinde düşürülen vergi stopaj oranı dolaylı olarak mal sahibine yüklenmektedir.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere kira bedeli aynı kalmak üzere %10 stopaj uygulandığında mülk sahibi mükellef 6261,65TL vergi ödemesi gerekirken %20 stopaj uygulamasında 1764,37TL vergi iadesi alacağı oluşmaktadır. Stopaj oranı indirimi ile mülk sahibi iade alamadığı gibi 6261,65TL ilaveten vergi ödemesinden kaynaklı toplam 8026,02TL vergi maliyeti oluşmaktadır.

Brüt kira geliri elde edenler için %20 stopaj uygulaması asa alınarak 2020 yılı için vergi iadesi 3. vergi dilimine kadar (120 bin TL dahil) incelendiğinde aşağıdaki hesaplamalar ile açıklanabilmektedir.

Vergi matrahının 120 bin TL olduğu durumda;

$120.000 / 0,85 = 141.176,47$ TL.

Brüt aylık kira bedeli: $141.176,47 / 5 \text{ ay} = 28.235,29$ TL.

Net kira: $28.235,29 \times 0.80 = 22.588,24$ TL.

$(22.588,24 / 80 = 28.235,30)$, $(28.235,30 \times 5 = 141.176,50)$

%15 götürü gider: $(141.176,50 - (141.176,50 \times 0.15)) = 120.000$ TL.

4.2. Gelir Vergisi Kar Payı Stopajında İndirim

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 75 inci maddesinin hükmünde sayılı kaynağı ne olursa olsun bir kısım iratların menkul sermaye iradı sayılacağı belirtilmiştir. Söz konusu iratlar aşağıda sıralanmıştır (GVK, 1960, md.75)

- Her nevi hisse senetlerinin kar payları,
- İştirak hisselerinden doğan kazançlar,
- Kurumun idare Meclisi Başkan ve üyelerine verilen kar payları

Tam mükellef kurumlardan elde edilen, GVK md 75 hükmünde belirtilen yukarıda sayılı maddelerden elde edilen kâr paylarının yarısı gelir vergisinden müstesna edilmiş, istisna edilen tutar üzerinden GVK md 94 uyarınca tevkifat yapılacağı belirtilmiştir. Tevkif edilen verginin tamamının, kâr payının yıllık beyanname ile beyan edilmesi durumunda yıllık beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden %15 oranındaki vergi kesintisinin tamamı (istisnaya isabet eden kısım dâhil) mahsup edilecek, kalan tutar genel hükümler çerçevesinde mükellefe red ve iade edilecektir (Ülgen, 2021).

Mevzuatımızda yapılan düzenleme ile kar payı stopajının %15 oranından %10'a düşmesi işletmelerde vergi indirimi olarak görülürken diğer taraftan kar payı mı huzur hakkı ödemesi mi karşılaştırmasını gündeme getirmiştir. Vergi indirimi neticesinde elde edilecek avantajın bilinmesi için öncelikle iki uygulama arasındaki farklılıklar değerlendirilmektedir.

Şirket yükümlüğü bakımından, şirket ortakları, şirket müdürleri ve yönetim kurulu üyelerinin genel kurul kararı ve aylık olarak huzur hakkı ücret ödemesi GVK. md.61 hükmü gereği SGK primi (4/a sigortalısı durumunda olanlar) gelir vergisi ve damga vergisi' ne tabidirler. 4/b sigortalısı durumunda olan şirket ortakları SGK Primine tabi olmayacaktır.7349 sayılı kanun kapsamında 2023 yılı için 8.506,80 TL'si gelir vergisi ve damga vergisinden istisna olacaktır.

Buna göre, işletmelerde huzur hakkı ile kar payı ödemelerinde bilinmesi gereken hususlar aşağıda gibi sıralanmıştır (Özgül, 2022; İlhan, 2023).

- Huzur hakkı kar elde edilme şartına bağlı olmadan ücret mahiyetinde Gelir Vergisi Kanunu'nun 103 üncü maddesinde yer alan tarifeye göre artan oranlı bir şekilde vergilendirilirken ilgili yılda işletmenin gideri olarak kayıtlıdır. Böylelikle 2022 yılı için %23 kurumlar vergisi avantajı söz konusu olduğundan giderleştirilen tutardan kurumlar vergisi avantajı mahsubu ile vergi yükü azalması mümkün olacaktır.
- Aylık (ya da toplantı başına) nakit çıkışı gerektiren huzur hakkı ödemelerinde her ay 8.506,80 TL olmak üzere toplam 102.081,60 TL şirketin vergi yüküne katlanmadan huzur hakkı ödemesi mümkündür. Huzur hakkı ödemeleri brütleştirilerek gider yazıldığından bu miktar üzerinden kurum vergisini azaltmaktadır. Kar payı elde edildiğinde ise yarısı vergiden istisnadır. Bu durumda Stopaj oranındaki ve istisna durumundaki farklılıklardan dolayı aynı miktar ödemenin brüt tutarı ücret ödemelerinde farklı, menkul sermaye iradı ödemelerinde farklı olmaktadır.
- Aynı miktar net kar payı ile net (huzur hakkı) ücret ödemesi karşılaştırmasında; Kurum kar payı stopajı+ menkul sermaye irad vergisi = vergi yükü oranı Ücret için yapılan vergi ödemelerinden –giderleştirilen brüt ücret ödemeleri= vergi yükü oranı karşılaştırıldığında huzur hakkı ödemesinin şirkete olan vergi avantajı daha fazla olmaktadır.
- Bir işletmeden elde edilen huzur hakkı ödemesinde 2022 yılı için 880.000-TL'yi aşılırsa gelir vergisi beyannamesine dahil edilmesi gerekir. Kar payı ödemelerinde ise vergiye tabi olan kısım için 2022 yılında beyan sınırı 70.000 TL olarak belirlenmiştir.

Kar payı ödemelerinde yapılan yüzde 5'lik oran indirimi mükellefler için vergi avantajı olarak algılanmakta diğer taraftan genel değerlendirmede huzur hakkı olarak işletme ortağının aldığı ücretin kar payı olarak edinilmesine göre daha fazla vergi avantajı sağladığı görülmektedir.

Mali ve ekonomik gerekçe ile gelir vergisi stopajı yüzde 15'ten yüzde 10'a düşürülerek yüzde 5'lik oran indirimi ile mükelleflere vergi desteği uygulaması amaçlanmıştır. Konu örnek bir işletme üzerinde aşağıda oluşturulan veriler ile incelenmektedir.

Örnek: X A.Ş' tek ortaklı kurumlar vergisi mükellefidir. 2020 yılı kurumlar vergisi beyannamesindeki ticari kazancı:200.000 TL dir. 2021 yılı ticari kazancı ise 100.000 TL'dir. Şirket, 2022 yılında mayıs ayında karın tamamını dağıtmıştır (kanunen kabul edilmeyen giderler ve vergiden muaf gelirler ihmal edilmiştir).

Mali kar:300.000TL.

Kurumlar vergisi:

2020 yılı için K.V: %22

Vergi sonrası kar:200.000x0,22=44.000TL.

200.000-44.000=156.000TL:

2021 yılı için K.V:%25

100.000x0.25=25.000TL.

Vergi sonrası kar: 100.000-25.000=75.000TL:

2020 ve 2021 yılı Kurumlar vergi sonrası (GV stopaj öncesi) kar toplam: 231.000TL.

Kar dağıtımı: 231.000TLx 0.15=34.650 TL (ortağın kesinti yoluyla hesaplanarak muhtasar beyanname ile yatırılan vergisi)

Ortağa stopaj sonrası ödenecek tutar: 231.000-34.650=196.350TL.

231.000TL/2= 115.500TL.

2021 yılı için menkul sermaye iratlarında beyan sınırı:53.000TL.

Ancak, kar dağıtımı Mayıs 2022 de yapıldığından esas alınan sınır (2022 için):70.000TL.

115.500>70.000TL olduğu için; Ortağın Gelir vergisi beyannamesinde 115.500 TL beyan edilecektir.

Ortak tarafından söz konusu kar payı ve gelir vergisi beyannamesi Mart 2023 de beyan edileceğinden) 115.500 TL beyan edilecektir.

Mükellefin beyana tabi başka bir gelirinin olmadığı varsayılmaktadır.

2022 yılı Gelir Vergisi Dilimlerine göre vergi hesaplaması aşağıdaki gibidir (GİB, <https://www.gib.gov.tr>).

32.000TL için %15 4800 (32.000x0,15=)

70.000-32.000 %20

115.500-32.000=83.500x0.20=7600

170.000-70.000 %27

115.500-70.000=45.500x0.27=12.285

4800+7600+12.285=24.685 TL.

Hesaplanan GV:24.685TL

Ödenen stopaj:34.650 TL

Mükellefin vergi idaresinden iade alacağı:9.965 (24.685TL-34.650 TL)

Mükellef için gelir vergisi stopajının %10 (indirimli) uygulanması halinde:

Kar dağıtımı: 231.000TLx 0.10=23.100 TL (ortağın kesinti yoluyla hesaplanarak muhtasar beyanname ile yatırılan vergisi)

Ortağa stopaj sonrası ödenecek tutar: 231.000-23.100=207.900TL.

231.000TL/2= 115.500TL.

2021 yılı için menkul sermaye iratlarında beyan sınırı:53.000TL.

Ancak, kar dağıtımı Mayıs 2022 de yapıldığından esas alınan sınır (2022 için):70.000TL.

115.500>70.000TL olduğu için; Ortağın gelir vergisi beyannamesinde 115.500 TL beyan edilecektir.

Ortak tarafından söz konusu kar payı ve gelir vergisi beyannamesi Mart 2023 de beyan edileceğinden) 115.500 TL beyan edilecektir.

Mükellefin beyana tabi başka bir gelirinin olmadığı varsayılmaktadır.

2022 yılı Gelir Vergisi Dilimlerine göre vergi hesaplaması aşağıdaki gibidir (GİB, <https://www.gib.gov.tr>).

32.000TL %15 4800 (32.000x0,15=)

70.000-32.000 %20

115.500-32.000=83.500x0.20=7600

170.000-70.000 %27

$115.500-70.000=45.500 \times 0.27=12.285$

Hesaplanan Vergi: $4800+7600+12.285=24.685$ TL. (115.500 tahakkuk eden /hesaplanan vergi)

Ödenecek stopaj:23.100 TL.

Ödenecek vergi:1585TL

Stopaj %15 olduğunda mükellefin vergi idaresinden iade alacağı:9.965 (23.100--34.650 TL).

Stopaj %10 olduğunda mükellefin ödeyeceği vergi 1585 TL.

Sağlama %15 stopaja göre yapıldığında:

Şirketin ortağa stopaj sonrası ödediği kar payı:196.350 TL.

Devletten alacağı vergi iadesi:9965TL

Toplam: 206.315TL (196.350+9965)

Sağlama %10 stopaja göre yapıldığında:

Şirketin ortağa stopaj sonrası ödediği kar payı:207.900 TL.

Devlete ödenecek vergisi:1585TL

Toplam: 206.315TL (207.900-1585)

Ortağın stopaj sonrası aldığı kar payı stopaj oranları nispetinde artacak veya azalacaktır. Yani stopaj oranı arttıkça alınan kar payı azalacaktır. Örneğimizde görüldüğü üzere stopaj oranı azalırken alınan kar payı artmaktadır. Bu durumda, şirket ortaklarına finansal destek sağlanmıştır. %15 stopaja göre vergi iadesi bir sonraki yılın beyan döneminde nakden veya hesaben alınacakken % 10 stopaj indirimi ile bu tutar kar dağıtım aşamasından erken bir dönemde daha düşük vergi yükü olarak paranın enflasyona karşı satın alma gücünün korunduğu bir sonuç doğurmuştur. Bu durumda vergi yükünü azaltmak değil ancak, esasen vergi ertelemeye ilişkin bir etki doğmaktadır.

Stopaj oranlarının değişmesini yeknesak vergi yükünün artması ya da azalması şeklinde yorumlanması yanlış bir yaklaşım olmaktadır. Uygulama örneğinde görüldüğü üzere stopaj ile mükellef uygulamasında bir verginin erken alınması ya da ertelenmesi şeklinde yorumlanabilir. Zira yüksek stopaj oranında vergi alacağının erken tahsili söz konusu iken, mükellef bakımından bu tutar kadar verginin geç iadesi doğmaktadır. Stopaj oranının düşmesi ile vergi alacağının geç tahsili söz konusu olup mükellef bakımından verginin ertelenmesi durumu söz konusu olmaktadır. Bu durum muhasebe sistemi bakışı ile verginin devlet bütçesinde fiili bir avansı olarak görülebilir.

Kar payı dağıtımının teşvik edilmesi için yapılan vergi indirimi örneğimizde görüldüğü üzere fiiliyatta işletmeye katkı sağlayacak ek bir vergi yükü azalımı, avantaja sağlamamaktadır. Ortaklar bakımından vergi yükü indirimi gibi algı oluştursa da hesap bazında sadece bir vergi ertelenmesi veya stopajın erken ödenmesi sonucunu doğurmaktadır. Finalde, stopaj oranı yükseldikçe beyan döneminde iade doğmakta, düştükçe mükellefin beyan döneminde daha az vergi iadesi ya da ödeyeceği vergi çıkmaktadır.

Özet itibarıyla, 22.12.2021 tarihinden itibaren dağıtılacak kar paylarında, 21.12.2021 tarih ve 4936 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile stopaj oranı yüzde 10 olarak belirlenmiştir. Yapılan düzenlemede mükellef bakımından vergi indirimi gibi algılansa da bu kar payını elde eden gerçek kişilerce yıllık gelir vergisi beyannamesi verilmesi durumunda kar payı elde edenlerin ödeyecekleri gelir vergisinin artmasına neden olacaktır. Zira Kanun düzenlemesi gereği gerçek kişilerce elde edilen kar payının yarısı gelir vergisinden istisna edilmekte kalan yarısı vergiye tabi gelir olarak dikkate alınmakta ve devamında yıllık gelir vergisi beyannamesi verilmesi durumunda beyan edilen gelir üzerinden hesaplanan gelir vergisinden istisnaya isabet eden dahil verginin tamamını mahsuba konu edebilmektedirler. Stopaj oranının düşürülmesi sonucu mahsuba konu

vergi tutarı azalacağından anılan tutar kadar gerçek kişinin ödeyeceği vergi tutarı artacaktır (Ülgen, 2021).

5. Sonuç ve Değerlendirme

Vergiye uyumlu ve gönüllü mükellef olmanın şartları oluşturulurken vergi yükümlülüğünü kolaylaştırmak üzere verginin ihdas edilmesi, mükellef haklarının da ihlal edilmemesi amaçlanmaktadır. Vergi mevzuatının anlaşılır ve uygulanabilirliği ilkesi sağlanmadığında sık mevzuat değişikliği, karmaşıklığı, adaletsiz vergi yükleri işletme varlığının sürdürülebilirliğinde hayati önem arz eder. Mükelleflere vergide uygunluk ilkesinin de bir gereği olarak ödeme kolaylığı sağlanması, finansman ve vergi yönetiminde avantajlar sunulması, tahsilattan en optimal fayda elde edilmesinde hazinenin de kazanımı olacaktır. Özellikle ekonomik krizle mücadele dönemlerinde vergi indirimi teşvik mekanizmasında önemli bir araç olabilir. Ancak, vergi avantajlarından beklenen faydanın sağlanabilmesi için öncelikle uygulamanın anlaşılır, işlevsel, faydalanılabilir olması beklenir.

Vergi indiriminden faydalanma mekanizmasında mükellef yükümlülüğüne ilişkin tespitler yapılır. Bu tespitlerin dayanağı ilkesel düzenlemeler olmalıdır. İndirime tabi kazancın tespitinde, indirim konu miktarın değerlemesinde esas alınan kriterler ile bu miktarın başka faaliyetlerden olan tutarlardan ayırt edilmesi, maliyet, giderlerin belirlenmesinde izlenecek yöntemler belirlenmiş olmalıdır. Kanunun lafzı ve ruhunun bir bütün hüküm oluşturmasından hareketle metinde geçen ifadelerin tartışmaya lüzum bırakmayacak açıklıkta olması beklenmektedir. Hesaplamaya konu oran ve matrahın belirlenmesinde yapılan işlemlerin kanunun hedeflediği ekonomik ve teknik amaca hizmet etmesi ve içinde bulunulan ekonomik koşulların gerçekliği ile örtüşmesi vergide belirlilik ve hukuk güvenliği ilkelerinin bir gereğidir. Uygulamanın farklı yasalarda yer alması, alt düzenlemelerin kanun hükmü çerçevesini tartışmalı kılması, yasaların birleştirilmemesi gibi sorunlar beklenen faydanın etkisini zayıflatmaktadır.

Vergi indiriminden doğan tahsilat artışından beklenen etkinliğin sağlanması için vergi sisteminin etkinliğini artıracak düzenlemeler yapılmalıdır. Vergi tabanını yaygınlaştıracak, vergi kaçakçılığını önleyip kayıt dışı ekonomiyi mümkün olduğunca azaltacak düzenlemeler ile birlikte vergi güvenliğini arttıracak müesseseler oluşturulur. Diğer taraftan vergi vermeyi teşvik edecek reformların rasyonel düzeyde olması, vergi indiriminden beklenen hedefin gerçekleşmesi bakımından önem arz etmektedir.

Vergi indirimlerinin kanunun amacından sapması, işletme hedefleri ile örtüşmemesinde ve yapılan düzenlemenin başarıya ulaşılmamasına ilişkin değerlendirmede aşağıdaki hususlar sıralanabilir.

- Uygulamanın sadece belli bir mükellef kesiminin menfaatlerine yönelik sonuç vermesi nedeniyle vergide eşitlik ve adalet ilkesine aykırılığı olabilmektedir.
- Dönemin ekonomik koşulları, enflasyon banka kredi faiz vd nedenlerin etkisinde mükellef vergi indiriminden faydalanmak yerine borçlu olmanın ekonomik avantajlarını tercih edebilmektedir.
- Mükellef, banka mevduat faizlerinden faydalanmayı tercih edebilmektedir.
- Ekonominin istikrarlı olduğu gelişmiş ülke düşük faiz ekonomilerinde elde edilen başarı az gelişmiş ülke ekonomisinin yapısal sorunlarıyla karşılaştığında koşullar farklılaşmaktadır.
- Tüzel kişi işletmeler, vergi finansmanına ayrılan nakit ödemeler ortaklık payları cari hesabının kullanımına açarak bir anlamda işletme dışına çıkararak şahsi menfaatlerine

ya da finans kurumlarında değerlendirmek üzere faiz geliri elde edebilme seçeneğine yönelebilmektedir.

- Vergi avantajı elde etmek yerine daha yüksek ve vergisiz kazanç elde etme tercihi uygulamanın başarısız olmasına sebep doğurabilir.

Söz konusu soru işaretleri değerlendirilirken verginin mali amaca hizmet etmesinde vergi tahsilatının artması, vergide sürdürülebilirlik önem arz etmektedir. Vergilemenin ekonomik büyüme ve kalkınma için sağladığı fonksiyon, yatırım harcamalarının desteklenmesi, şirket öz kaynaklarının güçlendirilmesi, sermaye piyasasının güçlendirilmesi (Borsa İstanbul Menkul Kıymetler'e kayıtlı şirketlerde 5 yıl kurumlar vergisinde 2 puanlık indirim) şeklinde sayılan vergileme amaçlarının sonuçları ele alınmalıdır. Günümüz gerçeğinde kriz ekonomilerinde verginin fonksiyonu ön plana çıkmaktadır. Vergi yükünün azaltılmasında selektif politikaya hizmet etmesi; sektörel iyileşmede araç olarak kullanılması, enflasyonist dönemlerde ücret, kira gibi üretim faktörü gelirlerini iyileştirme yönünde verginin kullanımı son dönemde sıklıkla mevzuata konu olmuştur. Üretim arzını arttırmaya yönelik çabalarda işletmelerin finansal destek beklentisinin karşılanmaması vergileme aracının tek başına yetersiz olduğu ama aynı zamanda mükellefe yansımalarının yeterli etki doğurmadığına dikkat çekilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Akdoğan, A. (2016). *Kamu Maliyesi*. Gazi Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, s.204
- Aras, İ. K. ve Acar, Y. (2022). Türkiye'de Otomotiv Sektörüne Verilen Vergi Teşvikleri Etkin Mi? Ekonometrik Bir Analiz. *International Journal of Public Finance*, 7(1), 51-72.
- Armağan, R. (2007). Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 227-252.
- Avcı, O. (2020). Vergiye Uyumlu Mükelleflere Uygulanan Vergi İndirimi Müessesesi. *ERÜHFD*, C. XV, S. 1, s.225-240
- Ay, H. ve Haydanlı, M.L. (2017). Vergi Yükü Ekseninde Toplumsal Yapının Gelir Dağılımı ve Yoksullukla İlişkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 3, s.137-138)
- Bıyık, R. ve Kıratlı, A. (2000). Vergi Teşvikleri ve Korumaları, *HUD*, İstanbul, s.552
- Çelik, İ., Tunç, H. ve Kaya, M. (2013). Vergi İndirimlerinin Yerel Ekonomilerin Büyümesindeki Rolü ve Burdur Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 5 Sayı: 8, s.29-30).
- Çukurçayır, S. (2011). Laffer Eğrisi Doğrultusunda Vergi Oranları, Vergilendirilebilir Gelir ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişkinin Anlaşılması. *Maliye Dergisi*, 161, s.331-333).
- Doğan, S. (2006). Keynesyen Teori'ye bir Tepki: arz Yanlı İktisat. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(12). Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289530>.
- Ergin, N.E. (2022). Anayasa Mahkemesi'nin Tartışmalı KDV Kararı. Erişim Tarihi: Ocak 2023. Erişim adresi: <https://vergialgi.com/anayasa-mahkemesinin-tartismali-kdv-karari>
- Güngör, K. (2016). Vergi Yapısında Bir Reform Önerisi Olarak Vergi İndirimleri Politikası ve Türk Vergi Sistemi. *AKÜ İİBF Dergisi*, -Cilt: XVIII Sayı: 1 Yıl: Haziran, s 133-147.

- GVK (1960). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu. Erişim Tarihi: Kasım 2022. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.193.pdf>
- İlhan, H.İ. (2023). Huzur Hakkı ve Kar Payı Maliyet İncelemesi. Erişim Tarihi: Şubat 2023. Erişim adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/halilibrahimilhan/003/>
- Kırsacık, Ö. (2020). Güncel Değişiklikler Işığında Vergiye Uyumlu Mükellef İndirimi. Erişim Tarihi: Ocak 2023. Erişim adresi: <http://www.erdem-erdem.av.tr/bilgi-bankasi/guncel-degisiklikler-isinginda-vergiye-uyumlu-mukellef-indirimi>
- Kolotoğlu, O. (2022). Vergi Sistemi Mükellef Odaklı Mı? Sayı: 409, Ekim, s.21. Erişim Tarihi: Aralık 2022. Erişim adresi: <http://www.vergisorumlari.com.tr>
- Kutsal, A. (2022). Kurumlar Vergisi Mevzuatından Matrah Çıkarma ve Vergi Hesap Edebilme Mahareti. Erişim Tarihi: Ocak 2023. Erişim adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ahmetkutsal/011/>
- PWC (2020). COVID-19 Salgını Kapsamında Dünyada ve Türkiye’de Vergi Önlemleri. Erişim Tarihi: Aralık 2022. Erişim adresi: <https://www.pwc.com.tr/tr/Hizmetlerimiz/vergi/covid-19-kapsaminda-dunyada-ve-turkiyede-alinan-vergi-onlemleri.pdf>
- Resmi Gazete (2010). 396 No’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. Ankara: Yazar. Erişim Tarihi: Kasım 2022. Erişim adresi: <https://www.verginet.net/FrameChild.aspx?ID=6974>
- Özden, T.M. (1999). Vergi Ertelemesinin Ayrımı ve gerçekleştirilmesi Şekillerine Teorik Bir Yaklaşım. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, Y:7,S:7, s.121-123
- Özgüven, B. (2022, 9 Kasım). Huzur Hakkı Mı Kar Payı Mı? *Dünya Gazetesi*. Erişim tarihi: Ocak 2023, Erişim adresi: https://www.muhasabetr.com/ulusalbasin/haber_oku.php?haber_id=32735
- Sağır, H. (2019). Gelir Vergisi Tebliğine Göre Vergi İndirimi Uygulama Esaslarının Vergilendirmede Eşitlik ve Adalet İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Vergi sorunları Dergisi*, Sayı:369, s.51-56
- Saraçoğlu, F. ve Gümüş, Ö. (2017). Bir Sorun Ve Bir Çözüm: Piyasa Başarısızlığı Ve Kurumlar Vergisinde Kabul Edilmeyen İndirimlerde İstisnai Uygulamalar. *Ekonomi Bilimleri Dergisi* Cilt 9, No 1, s.66-80. ISSN: 1309-8020
- Seçilmiş, E. ve Didinmez, İ. (2016). Vergi Reformlarının Davranışsal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Bilgi*, 77, s.221-222. Erişim adresi: <http://bilgi.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/996-published.pdf>
- Türkay, İ. (2021). Yıllık Beyanname %5 Vergi İndiriminde Yararlanmanın Şartları, Erişim Tarihi: Aralık 2022. Erişim adresi: <https://vergi.alki.net/yillik-beyanname-5-vergi-indiriminde-yararlanmanin-sartlari>
- Ülgen, S. (2021). Kar Dağıtımında Yüzde 5’lik Oran İndirimi Kar Payı Elde Eden Gerçek Kişilerin Ödeyeceği Vergiyi Artıracaktır. Erişim Tarihi: Aralık 2022. Erişim adresi: <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/sonerulgen/050/>

